

Pedagógusetikai kódexek bemutatása, vizsgálata

„A Kódex nem az egész embert átmelegítő, rendíthetetlenül megvalósult erkölcs maga – csak mankó, amelyet majd egyszer eldobhatunk, mert a töresek kihevert, ép csontozatú emberlénynak már semmiféle külső támogatásra sem lesz szüksége. De addig örüljünk neki: használjuk. Segít. Erősít. Véd.” (Jókai, 2004:8)

Bevezető

Az etika a gyakorlati filozófia egyik ága (Arisztotelész, 1997), amely általános belső szabályokat fogalmaz meg a társadalom, az emberek számára. Ebben az értelemben tehát útmutatást, normarendszert állít fel, amely a minőség, a minőségi élet, a minőségi munka meghatározója lehet. Az etika szó jelentése a Magyar Értelmező Kézi-szótár (1987) szerint a következő:

1. erkölctan
2. valamely hivatás körébe vágó erkölcsi szabályok összessége, pl. orvosi etika.

Etikai kódexet alkottak több humán szakma képviselői is, például ügyvédek, újságírók, pszichológusok, orvosok (1), hiszen nap mint nap találkozunk, foglalkozunk emberekkel. Különösen fontos tehát, hogy a pedagógus etikáról is beszéljünk, hiszen a tanárok fejlődésben lévő gyermekekkel foglalkoznak, így nagyon érzékenyen reagálhatnak egy-egy kijelentésre, szituációra, amely a későbbi életükre is hatással lehet.

Gyököcssy Endre (1990, 87–90. o.) az *El nem némuló harangok* példázatában egy diákkori élményét eleveníti fel, amelyben elmondja, hogy maga sem gondolta volna, hogy a pedagógus könnyelmű kijelentése évekkel később az egyik osztálytársának felnőttkorban elkövetett öngyilkosságához vezethet.

Felvetődik a kérdés: mihez van joga, mit engedhet meg magának egy pedagógus?

Az erkölcs és a jog szorosan összefüggő fogalmak. Míg az erkölcs a tetteink, cselekedeteink belső mozgatóerőit, elveit vizsgálja, addig a jog mindezek külső megnyilvánulásait kutatja.

A pedagógusok jogait és kötelességeit a közoktatási törvény szabályozza. (2) Néhány jogszabály példaként:

„7.a) nevelő és oktató tevékenysége keretében gondoskodik a gyermek, tanuló testi épségének megóvásáról, erkölcsi védelméről, személyiségének fejlődéséről, továbbá az ismereteket tárgyilagosan és többoldalúan közvetítse,

7.d) közreműködjön a gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok ellátásában, a gyermek, tanuló fejlődését veszélyeztető körülmények megelőzésében, feltárásában, megszüntetésében,

7.e) a gyermek, tanuló életkorának, fejlettségének figyelembevételével elsajátíttassa a közösségi együttműködés magatartási szabályait, és törekedjék azok betartatására.

7.f) a szülőket gyermekük nevelésével és oktatásával, fejlődésével kapcsolatosan, továbbá a szülőket és a tanulókat az őket érintő kérdésekről rendszeresen tájékoztassa, a

szülőt figyelmeztesse, ha gyermeke jogainak megóvása vagy fejlődésének elősegítése érdekében intézkedést tart szükségesnek”. (3)

Aáry-Tamás Lajos (2003) oktatási ombudsman szerint, aki vizsgálta a jog és az etikai kódex kapcsolatát, az etikai kódex a jognál részletesebb, önkéntes szabályozó, melynek alapvető célja a pedagógus viselkedésének szabályozása. Másodlagos célként említi a kódex tájékoztató jellegét, mely által a pedagógiai folyamatban érintettek pontosabb információhoz juthatnak a pedagógusokkal kapcsolatos „elvárható magatartásról és hozzáállásról”. Aáry-Tamás megfogalmazza, hogy az etikai kódex tulajdonképpen értékek tárháza, hagyományteremtő szándékkal.

Nemcsak a közoktatási törvényben, hanem a tanári mesterképzési szak képzési és kimeneti követelményeinél is megtalálható egyfajta normaállítás a leendő pedagógusok felé, amelynek tartalmára vonatkozóan természetesen a képzést folytató egyetem szerepe meghatározó. A következő idézet A mesterfokozat és a tanári szakképzettség szempontjából meghatározó ismeretkörök című fejezetben található:

„A tanári szerep dimenziói, erkölcsi és jogi meghatározottsága, a hivatás gyakorlása során felmerülő társadalmi szerepelvárások és fellépő szerepkonfliktusok. A tanári önfelreflexió szerepe a pályán való fejlődés folyamatában.” (4)

Jelen tanulmányban több pedagógus etikai kódexet mutatunk be, keresve az összefüggéseket, hasonlóságokat, különbségeket a vizsgált anyagokban.

A forráskorpusz kijelölésének szempontjai

A tanulmány témájának, célkitűzésének megfelelően hat különböző magyar nyelvű etikai kódexet választottam, amelyek mindegyike megfelel annak a kritériumnak, hogy megjelentek nyomtatásban, és a közoktatásban az oktatási-nevelési kérdésekben útmutatóul használnak. Továbbá kettő külföldi kódexet is vizsgálok a nemzetközi kitekintés érdekében.

Választásom e szempontokat figyelembe véve a következő etikai kódexekre esett:

- a Független Pedagógus Fórum etikai kódexe,
- a Magyar Katolikus Egyház közoktatási intézményeiben dolgozó pedagógusok etikai kódexe,
- a tatabányai Szent Margit Általános Iskola Etikai Kódexe,
- a Magyar Református Egyház közoktatási intézményeiben dolgozó pedagógusokra vonatkozó etikai előírások,
- a Kecskeméti Református Internátus Etikai Kódexe,
- a miskolci Kossuth Lajos Evangélikus Általános Iskola, Gimnázium és Pedagógiai Szakközépiskola etikai kódexe,
- egy olasz gimnázium (Liceo Classico N. Zingarelli, Cerignola) etikai kódexe a pedagógusoknak,
- az amerikai tanárok egyesületének (Association of American Educators) etikai kódexe.

A választott etikai kódexek különböző nézőpontú, más meggyőződésű, világnézeti alapon álló anyagok, amelyek segítségével bemutatatható az etikai kódexek sokszínűsége. Az elemzés alapjául szolgálnak az adott egyház, intézmény által támasztott előírások, a tematika szerinti felosztás, továbbá elemzési szempont lehet még:

- az etikai kódex célja,
- értékelméleti alapja,
- az általa közvetített világnép,
- érvényességi köre stb.

Az etikai kódexek rövid tartalmi bemutatása

A Független Pedagógus Fórum Pedagógus Szakmai Etikai Kódexe

Elsőként a Független Pedagógus Fórum által alkotott *Etikai Kódex Pedagógusoknak* című anyagot mutatom be, melynek első kiadása 1996-ban jelent meg, majd 2001-es átdolgozása a pedagóguspálya etikai szempontból megítélendő mozzanatait tárgyalja. A mű 21 oldalból áll. A bevezető egyértelműen hangsúlyozza, hogy a szakmai kódex értékelméleti alapja az antikvitás és a zsidó-keresztény hagyományok, amelyek kiindulópontjai voltak az európai humanista értékrendnek. A kódex céljaként az eligazodást, az összetartozás érzését jelöli meg a pedagógusoknak olyan élethelyzetekben, melyeket a jog nem szabályoz, és egyben növelheti a szakma megbecsültségét is.

A kódex érvényességi köréről elmondható, hogy minden pedagógus számára ajánlás, vagyis nem tekinthető törvénynek, így a helyi iskolai pedagógiai programokban, a pedagógusok aláírásával igazolva kell kinyilatkoztatnia a szakmai közösségnek, a tantestületnek ezen elvek elfogadását, követését. S minél többen teszik ezt meg, annál nyilvánvalóbbá válhatnak a társadalom felől elvárt, elvárható viszonyulások, melyek a pedagógusok egymás közötti, a pedagógusok és szülők közötti, a pedagógus és a tanítvány közötti stb. viszonyrendszerben működnek.

A pedagógus személyiségével, munkavégzéssel, pályájával kapcsolatos etikai normák című fejezetben az önképzés, a testi-lelki egészség jelentőségéről olvashatunk. Kitér a pályakezdő pedagógus, a vezetői, szakértői, szaktanácsadói, illetve vizsgálónői szerepekre, majd röviden összefoglalja a pedagógus munkájának lényegét: az értékeremtést, képességfejlesztést. Elismeri, hogy a pedagógus is tévedhet, azonban ebben az esetben a hiba, a probléma megoldásán kell fáradozni. A pedagógusnak példát kell mutatnia a termésettisztelet és környezettudatosság terén is. A szakmai szervezetek munkájába aktívan be kell kapcsolódnia.

A nevelő-oktató munka etikai normái fejezet további alfejezetekre oszlik: vannak olyan normák, amelyek valamennyi közoktatási intézményben javasoltak, és vannak olyanok, amelyek az óvodákra, az iskolákra és a kollégiumokra vonatkoznak. Értelemszerűen az első rész a leghosszabb, a többi a felbontásból adódóan rövidebb. A valamennyi közoktatási intézményre vonatkozó normák hangsúlyozzák a másik ember tiszteletben tartását, a továbbiak pedig az egyéni bánásmódot, segítségnyújtást, a konfliktusok helyes kezelését, a szülőkkel folytatott párbeszédet, a személyiségi jogok tiszteletét, az önfejlesztést, stb.

A gyermekekkel való kapcsolat etikai normái részben elsőként a tanár-diák kapcsolat milyenségéről olvashatunk: a mester-növendék kapcsolat a követendő. Fontos az elfogadó, a segítő magatartás a nevelői munka során. A tantestületnek egységes álláspontot kell képviselni a nevelési programban meghatározottak alapján. Ebben a részben olvashatunk arról, hogy a pedagógus nem korrepetálhatja anyagi ellenszolgáltatásért a saját diákjait, nem alázhatja meg, nem gúnyolhatja, nem alkalmazhat testi fenyítést, nem létesíthet velük szexuális kapcsolatot, saját gyermekét pedig, amennyiben mód van rá, ne tanítsa.

A szülőkkel való kapcsolat etikai normái szerint a pedagógus és a szülő között egyenrangú viszonynak kell lennie, de a nevelés területén a pedagógus szerepe a döntő, hiszen ő a szakember. A szülőértekezlet alkalmával nem személyeskedik, csak az egész csoportot érintő kérdésekről beszélhet. A pedagógust kötelezi a titoktartás. Az iskolában gyűjtött pénzről el kell számolni. A szülők munkáját saját célra csak anyagi ellenszolgáltatással veheti igénybe.

A pedagógus szakmai kapcsolatok tekintetében fontos kiemelni a kollégák megbecsülését, az értékek tiszteletét, a pedagógus hivatás iránti elkötelezettséget. A pedagógusok

munkakapcsolatát az együttműködés, a tapasztalatok átadása, a tárgyszerűség kell jellemezze, az iskolán kívül pedig elismerően szól kollégáiról, az intézményről.

A *További szakmai etikai normák* szerint a nem pedagógus kollégákkal is alapvető a tisztelet megadása. A titoktartásról, az intézmény jó hírnevének megőrzéséről itt újra olvashatunk. Pedagógiai kutatás csak abban az esetben végezhető, ha annak semmiféle további káros hatása nem lehet. A szakmai ellenőrzéseket együttműködően fogadja, a saját munkájához önkritikus.

A pedagógus munkájának értékelési szempontjai:

- képzettsége,
- a növendékeinek mérhető fejlődése,
- kötelességeinek teljesítése,
- személyiségének fejlődése, a hiányok pótlására való törekvés,
- etikai normák megtartása.

Fontos megjegyezni, hogy a szakmai etikai kódex végén egy vállalás is olvasható, miszerint a Független Pedagógus Fórum vállalja a hozzá elküldött problémák vizsgálatát, amely munkát egy etikai bizottság végezze.

A szakmai etikai kódex végén két függelék található: a pedagógusok elvárásairól és a pedagógusok jogairól és kötelezettségeiről.

Etikai kódex a Magyar Katolikus Egyház közoktatási intézményeiben dolgozó pedagógusok számára

A Magyar Katolikus Egyház közoktatási intézményeiben dolgozó pedagógusok számára a Magyar Katolikus Püspöki Kar megbízásából a Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet (KPSZTI) készítette el szakmai kódexüket, amely 1998. szeptember 1-jén lépett hatályba (*Katolikus...*, 1998).

A *Bevezetésben* az etikai kódex értelmezéséről, annak érvényességéről, háttéréről, keresztény erkölcsi elveken nyugvó értékelméleti alapjáról és létrehozásának céljáról olvashatunk, valamint arról, hogy a benne foglaltak „nem szankcionáló jellegűek, de föltétlenül irány- és útmutatók a katolikus intézmények tanárai és dolgozói számára”.

Külön említést érdemel, hogy az etikai kódexben megtalálható, hogy mely dokumentumok felhasználása nyújtott segítséget a szerzőknek az elkészítéshez.

Az Etikai Kódex nagyobb részekre tagolható: Az elsőben a katolikus nevelés és oktatás alapelveibe, az egyház nevelésre irányuló alapelveibe, a katolikus iskola lényegébe, valamint a katolikus hit és erkölcsi alapelvek katolikus iskolai érvényesülésébe nyerhetünk bepillantást. A kódex második részében a szerzők a nevelők konkrét élethelyzetinek erkölcsi alapelveiről a nevelők tanítványukhoz, munkatársakhoz, intézményhez, szülőkhöz, egyházhöz, nemzethez, hazához és szaktárgyukhoz fűződő viszonyában tárgyalják az etikai kérdéseket.

A kódex öt fejezetből áll:

A katolikus nevelés és oktatás szentírási alapelvei: ebben a részben a katolikus oktatói, nevelői munka hitbéli alapjairól olvashatunk, bibliai idézetekkel alátámasztva.

Az egyház nevelésre irányuló alapelvei: a fő cél az emberek üdvösségének szolgálata. Az iskola a műveltség megszerzésének eszköze, amely az ember kibontakozását segíti elő.

A katolikus iskola lényegének meghatározása: az iskola feladata a gyermek értelem fejlesztése, amelyben elkerülhetetlen valamely világnézet határozott hirdetése. A katolikus iskola Krisztus példáját állítja a fiatalok elé. A kritikus gondolkodásra, az erények gyakorlására, a hiteles magatartásra, a keresztény elkötelezettségre nevel.

A katolikus hit és erkölcsi alapelvek érvényesülése a katolikus iskolában, intézményben. A katolikus iskola a bibliai értékrendet elfogadó és gyakorló szülők és gyermekek

találkozási helye. A katolikus nevelő munkájában, viselkedésében a krisztusi lelkület figyelhető meg. Erős magyarságtudattal, az egyház hagyományaival azonosuló, önálló, érett személyiség. Szívesen vállal jószolgálati munkát.

A katolikus nevelő konkrét élethelyzeteinek erkölcsi alapelvei. A katolikus nevelőnek hét különböző típusú kapcsolatrendszerére vonatkozóan találunk tulajdonságlistákat, amelyek elvárásként fogalmazódnak meg. Ezek az alapelvek a következők:

Alapelvek a nevelőnek a tanítványához való viszonyában

Az etikai kódex egyértelműen tudatában van a pedagógus munkájának nehézségeivel. Hangsúlyozza, hogy a pedagógus az egész személyiségével nevel, munkája nem csupán egy foglalkozás, hanem választott hivatás.

Fontos kiemelni néhány, a pedagógusra vonatkozó sajátosságot e pontban:

a nevelőnek mindig vonzóznak, őszintének kell lennie,

munkájában igényesnek,

lelkigondozói feladatokra is készen kell állnia, teológiai, pszichológiai, hitbéli tudását gyarapítania kell,

a tanórára pontosan kell érkeznie,

az iskolában felmerülő konfliktusok megoldására a humort is segítségül hívhatja, de gúnyolódás nélkül,

a tantestületben kialakult problémákat nem viszi a gyerekek elé, kollégáját nem beszéli ki,

intim kapcsolatot nem létesíthet tanítványaival a jogviszony ideje alatt,

szenvedélybeteg nem lehet pedagógus,

megjelenése ápolts, mértéktartó,

magántanítványt nem vállalhat saját iskolából,

értékelése következetes, igazságos, ad javítási lehetőséget a diákjainak.

Alapelvek a nevelőnek a munkatársaihoz való viszonyában:

A katolikus iskola jó légkörének alapja a nevelők egymás közötti nyílt és őszinte viszonya. Kollégának az tekinthető, akivel

Aáry-Tamás Lajos (2003) oktatási ombudsman szerint, aki vizsgálta a jog és az etikai kódex kapcsolatát, az etikai kódex a jognál részletesebb, önkéntes szabályozó, melynek alapvető célja a pedagógus viselkedésének szabályozása. Másodlagos célként említi a kódex tájékoztató jellegét, mely által a pedagógiai folyamatban érintettek pontosabb információhoz juthatnak a pedagógusokkal kapcsolatos „elvárható magatartásról és hozzáállásról”. Aáry-Tamás megfogalmazza, hogy az etikai kódex tulajdonképpen értékek tárháza, hagyományteremtő szándékkal.

az evangéliumi nevelés közös ügy. Ha kollégáján a gyengeség vagy az eltévelyedés jeleit tapasztalja, akkor figyelmeztetnie kell, ha pedig ekkor sem tapasztalható javulás, tájékoztatni kell az iskola vezetését.

A katolikus pedagógus szerény és segítőkész, békességre törekvő, az azonos vagy hasonló szakos nevelőkkel együttműködő (munkaközösség).

Alapelvek a nevelőnek az iskolájához való viszonyához

A katolikus pedagógus szereti az intézményét, ismeri annak múltját, az alapítót. Vállalnia kell minden pedagógus munkakörhöz tartozó feladatot, azonban közéleti-politikai feladatot csak abban az esetben vállalhat, ha az nem megy a saját oktatói-nevelői munkájának rovására.

Az intézmény fenntartójának erkölcsi kötelessége az iskolában folyó munka értékelése, a jó munka elismerése.

Alapelvek a nevelőnek tanítványainak szüleikhez, családjához való viszonyában

A katolikus pedagógus a szülőkkel együttműködő, tájékoztatja őket a gyermek szellemi, testi, lelki fejlődéséről. Munkájáért ellenszolgáltatást nem vár és nem fogad el. A nevelő nem élhet vissza sem a gyermek, sem a szülő bizalmával.

Alapelvek a nevelőnek egyházához való viszonyában

A katolikus nevelőnek hithűnek, a vallását rendszeresen gyakorlónak kell lennie. A más felekezetűek irányában megértő és elfogadó magatartás a kívánatos.

Alapelvek a nevelőnek a nemzethez, a hazához való viszonyában

A katolikus nevelőnek alapfeladata a magyarságtudat erősítése, a nemzeti hagyományok ápolása.

Alapelvek a nevelőnek a szaktárgyához való viszonyában

A katolikus nevelőnek kötelessége a szaktárgyával kapcsolatos újabb eredmények követése, tudásának gyarapítása, a tudomány iránti tisztelet.

A katolikus etikai kódex egy bibliai idézettel záródik, Máté evangéliumának egy részletével.

Az Árpád-házi Szent Margit Katolikus Általános Iskola (Tatabánya) etikai kódexe

Megvizsgáltam a tatabányai Árpád-házi Szent Margit Katolikus Általános Iskola etikai kódexét, amelyet 2005. október 19-én adtak ki.

A kiadvány az etikai kódex mellett a házirendet is tartalmazza. Az etikai kódex öt oldalban foglalkozik a katolikus iskola feladataival, létrehozásának indokaival, a tanulóktól, szülőktől, pedagógusoktól elvárt etikai normákkal, továbbá a szülők és a nevelők kapcsolatával, az alábbi fejezetek szerint.

Az Árpád-házi Szent Margit Katolikus Általános Iskola a következő tagolásban az alábbi normákat fogalmazza meg:

A katolikus iskolák feladatai: A fejezet a katolikus egyház katekizmus normarendszerének megfelelően taglalja a sarkalatos erényeket: az okosság, igazságosság, lelki erősség, mértékletesség fontosságát.

Az etikai kódex megalkotásának indokai: Az iskola a jogokra hivatkozó, ám a felelősséget nem hangsúlyozó nevelés hiányával indokolja a kódex jelentőségét, továbbá azzal, hogy a tömegkommunikációs eszközök által közvetített, a fogyasztásra, a pillanatnyi örömökre sarkalló világméretű megvédjék az intézmény dolgozóit, tanulóit. Az önálló, felelős, erkölcsös személyiség kialakítására törekszenek.

A tanulókkal szemben támasztott etikai elvárásaink: Ebben a részben hangsúlyozzák a szorgalmas, érdeklődő tanulást, a tanórán kívüli foglalkozásokon való aktív részvételt, a közösségi élet munkáiban való részvételt, a tiszteletteljes viselkedést az iskolában, a környezetet, az iskola értékeinek megővését stb.

A szülőktől elvárt viselkedési, cselekvési normák: Az iskola elvárja a szülőktől, hogy elfogadják az intézmény katolikus jellegét, a pedagógusokkal partneri viszony kialakítására törekedjenek, probléma esetén tájékoztassák az osztályfőnököt, vegyenek részt az iskolai programokon stb.

Az iskola pedagógusaitól elvárt etikai normák: A pedagógussal szemben a következő elvárásokat támasztja az iskola:

– szakmai munkájában igényes, tervszerű, az értékelésben következetes, igazságos legyen,

- megjelenése ápolts, kulturált,
- beszéde igényes, pontos,
- a gyermek és a szülő bizalmával ne éljen vissza,
- a szülőket tájékoztassa a gyermekükre vonatkozóan,
- a kollégáival való konfliktusait nem viheti a szülők és a tanulók elé,
- legyen hiteles,
- tevékenységéért ellenszolgáltatást a szülőktől nem vár és nem fogadhat el.

A szülők és a nevelők kapcsolatára kölcsönösen jellemző, hogy:

- egymás feladatköreit tiszteletben tartják,
- egymás felé nyíltak, őszinték,
- megbecsülik egymást az esetleges konfliktusok ellenére is,
- kapcsolataikra a kölcsönös függőség jellemző, nem egymás rovására tevékenykednek.

Az etikai kódex végén található, hogy az ebben foglaltakat mindenki mérésnek tekint, amely alapján számon kérhető annak betartása.

A református iskolák számára előírt etikai alapelvek

A református közoktatásban dolgozó pedagógusok számára – a két világháború közötti előzményeket (5) követően – 1998-ban került kiadásra egy 21 oldalas etikai kódex (*Országos Református Tanáregyesület*, 1998). A kódex elején olvasható, hogy a Református Egyház Zsinata támogatja az anyag bevezetését. A szöveget 1997. november 8-án az Országos Református Tanáregyesület (ORTE) VII. konferenciáján fogadták el.

Az ajánlásban Papp Kornél, az ORTE elnöke megfogalmazza, hogy a nevelőtestületek az etikai kódexben foglaltak önkéntes vállalásáról döntsenek, és az elfogadás után minden pedagógus annak szellemében folytassa munkáját. Az ORTE Választmánya országos etikai bizottságot állít fel, amely a problémás helyzetekben állást foglal.

Az alábbiakban a tárgyalta etikai kódex szerkezete, tagolása alapján mutatom be a tartalmi elemeket, az egyes részekben megjelenő lényegi sajátosságokat.

Bevezető

Alapvető tényként jelenik meg, hogy az oktatási és nevelői tevékenység során elvárt a helyes etikai magatartás. Az etikai kódex – a katolikus egyház által kiadott anyaghoz hasonlóan – kiterjed minden egyes dolgozóra, aki az egyház által fenntartott intézményben végzi a munkáját. A kódex nem illemszabályok gyűjteménye, hanem mindenkor időszerű, iratlan etikai normáké. Hangsúlyozza továbbá, hogy a kötelezettségek megelőzik a jogokat.

A nevelők és az intézményben dolgozók kapcsolatrendszer az alábbi viszonyokban mutatkozhat meg, így nyolc típusú interakció során jelennek meg az elvárható kötelezettségek:

- a tanulók,
- a tanulók családja,
- kollégák,
- az intézmény, illetve annak dolgozói,
- az egyház,
- a nemzet, a nép,
- a saját szak,
- az egyetemes kultúra iránt.

A kódex kijelenti, hogy a református pedagógusoknak jogaik a munkájuk teljesítése, a tanári szabadság és a tanulók tehetségének kibontakoztatása érdekében vannak.

A bevezető utáni első nagy egység a református egyház által képviselt bibliai és hitelvek érvényre jutását taglalja az iskolában.

I. Bibliai alapelvek

1. A református hitelvek és az iskola

Az etikai kódex kijelenti: a felelős erkölcsi cselekvés Isten Igéjének útmutatására adott engedelmes válasz. A legfontosabb hitbéli alapelvek: 1.1. Solus Christus! (Egyedül Krisztus!), Sola Scriptura! (Egyedül a Szentírás!), Sola Gratia! (Egyedül kegyelemből!), Sola Fide! (Egyedül hit által!), e négy elvből következik a Soli Deo Gloria! (Egyedül Istené a dicsőség!)

1.2. Az etikai kódex alapvetőnek tekinti, hogy a református pedagógusok tisztában vannak azzal, hogy a református erkölcsi elvek rendszere Isten Igéjére adott engedelmes válasz. Elismeri, hogy hit nélkül is lehet valaki erkölcsös, de a református pedagógusoknak a hitük által, a hitükben kell megmutatniuk erkölcsös magatartásukat. Az erkölcsös élet alapja az Isten és az ember szeretete.

2. A református hit és etikai alapelvek érvényesülése az iskolában

A református iskolai munka egyik szempontját Kálvin János adja, aki szerint az igazi bölcsességnek két összetevője van: az Isten és önmagunk ismerete. A református iskola Isten vezetése alatt áll, tehát az intézmény, illetve az ott dolgozó pedagógusok autonóm, teonóm személyek. A református pedagógusoknak az evangélium, az Isten törvénye a mérvadó, munkájukban ennek az egységnek kell megjelennie. Vagyis egyrészt viszonyítási pont, másrészt a tanuló mint Isten ajándéka képességeinek, adottságainak, egyéni fejlesztésének elfogadása. A nevelés tehát nemcsak vezetés, hanem érték közvetítés mintakövetés révén.

Fontos kiemelni a pedagógus és a tanuló közötti kapcsolat jellemzőit:

- elfogadják egymás szerepeit és tisztában vannak a sajátjukéval,
- őszinték, nyíltak egymáshoz, de ezzel nem élnek vissza,
- az esetleges konfliktusok ellenére is becsülik egymást,
- kapcsolatukat a kölcsönösség jellemzi,
- szabad az egyéni véleményalkotás, kreativitás, nem kíséri megtorlás,
- az egyéni igények megélése nem a másik ember igényének háttérbe szorításával történik.

A református pedagógus a munka és az imádság egységét vallja, éli meg (Orando et laborando!). Munkáját hivatásként éli meg, ami harmóniát, belső rendet eredményez. Fontos számára a közösség (család, gyülekezet, iskola, nemzet, emberség), a közösségi szellem kialakítása.

Az általános és az egyetemes alapelvek ismertetése után kerül sor az iskolai, nevelési gyakorlatban előforduló helyzetek számbavételére és az adott helyzetben, kapcsolatban elvárt magatartásminták bemutatására.

II. A nevelő konkrét élethelyzeteinek etikai megítélése

1. A nevelő kapcsolata tanítványaival

- 1.1. A nevelő az egész személyiséggel nevel.
- 1.2. A szigorú szeretet és az irgalmasság jellemzi.
- 1.3. A szaktárgyi tudás és a tanulók iránti szeretetnek kell jellemeznie a pedagógust.
- 1.4. A keresztyén pedagógusnak lelkipogozói feladatokat is el kell látnia, ha szükséges, például lelkész segítségét is kérheti.

- 1.5. A tanulókat formálja és irányítja.
- 1.6. A pedagógust a pontosság, a kiszámíthatóság és a szakmai munka rendszeressége kell jellemezze.
- 1.7. A pedagógus beszédét a komolyság, a derű, az igényesség jellemezze.
- 1.8. A tanártársakról a beosztásának megfelelő titulust használva, tisztelettel kell beszélni a tanulóknak.
- 1.9. A pedagógusnak család szeretőnek kell lennie.
- 1.10. A pedagógus élhet a humorral, de nem szabad összetéveszteni a gúnyolódással.
- 1.11. A tanuló titkokat bizalmasan kell kezelni, amennyiben további intézkedést igényel, azt elsőként az érintettel kell megbeszélni, majd tájékoztatni az igazgatót, aki értesíti a megfelelő szakhatóságot.
- 1.12. A pedagógus diákjával intim kapcsolatot nem létesíthet.
- 1.13. A pedagógusnak mértéktartónak kell lennie.
- 1.14. Megjelenése ápolat, kulturált.
- 1.15. Az értékelésben az igazságosságra törekszik.
- 1.16. Saját tanítványát magántanítványként nem taníthatja.
- 1.17. A keresztyén pedagógus Istennek tartozik hálával munkájáért, szavai és tettei egybehangzóak, magatartása hiteles. Hibáit igyekszik kijavítani. Szaktárgyaiban is a Biblia szemléletét képviseli.

2. A nevelő kapcsolata munkatársaival

- 2.1. A nevelők nyílt és jó kapcsolatban vannak egymással.
- 2.2. Kölcsonös segítségnyújtás a jellemző.
- 2.3. A kollégák szakmai tekintélyének megóvása kötelesség, az arányos teherviselésre kell törekedni.
- 2.4. Szerénység és a szolgálat jellemzi a keresztyén pedagógust.
- 2.5. Békességre kell törekedni, a viszályt szító kollégától meg kell válni.
- 2.6. Tudományos vita estén egymás megértésre kell törekedni.
- 2.7. A pedagógus a szakmai önállóságával nem élhet vissza.
- 2.8. A bizonytalan híreszteléseket megpróbálja kikutatni.
- 2.9. Minden pedagógusra vonatkozik az etikai kódex.
- 2.10. A beteg kollégákkal tartani kell a kapcsolatot.

3. A nevelőnek iskolájával való kapcsolata

- 3.1. A pedagógus szereti iskoláját, hűen szolgálja.
- 3.2. Az iskolavezetés és a nevelőtestület között munkatársi közösség van.
- 3.3. Ismerni kell iskolája történetét.
- 3.4. A nem pedagógusi munkakörben dolgozókat is tisztelet illeti az iskolában.
- 3.5. Az intézményi törvények betartása mindenki számára kötelező.
- 3.6. Az iskola vezetésének kötelessége a nevelőtestület értékelése.

4. A nevelő kapcsolata a tanítványai szüleivel és családjával

- 4.1. A nevelő a szülőkkel jó kapcsolatot alakít ki.
- 4.2. A pedagógus megosztja a szülőkkel a gyermekre vonatkozó ismereteit.
- 4.3. A pedagógus, a tevékenységéért nem fogad el a szülőktől ellenszolgáltatást.
- 4.4. A nevelő törekszik a tanítványainak családi hátterét megismerni.

5. A nevelő kapcsolata az egyházzal

- 5.1. Kívánatos, hogy a nevelő aktív gyülekezeti tag legyen.
- 5.2. A más felekezeti kollégák iránt tisztelettudó, bizalmas.

5.3. A nem egyháztag nevelőtől elvárja az iskola, hogy a református egyház nevelési elveit elfogadja, ellentétes nézeteket ne terjesszen.

5.4. A pedagógus rendszeresen jár az istentiszteleti alkalmakra.

6. A nevelő hazaszeretete

6.1. Kívánatos, hogy a nevelők hazaszeretetre neveljék a tanulókat.

6.2. Fontos, hogy az iskola ápolja a református egyház nemzetformáló örökségét.

7. A nevelő és szaktárgya (i)

7.1. A nevelő köteles szaktudását folyamatosan bővíteni, a tudós-tanár képet kialakítani.

7.2. A keresztyén pedagógus azért tanul, hogy minél több tudást átadhasson tanítványainak.

Az iskolai munka, a mindennapi praxis alapján egyáltalán nem meglepő, hogy a hét különböző kapcsolat, összefüggés tárgyalása, bemutatása során a leginkább kidolgozott rész a pedagógus és a tanuló közötti viszony, majd azt követi a munkatársakkal szemben tanúsított magatartás.

A református etikai kódex Máté evangéliumának egy részletével záródik.

Erkölcsei, viselkedési, esztétikai alapelvek a Kecskeméti Református Oktatási Intézményekben – Etikai kódex

Fontos megvizsgálni, hogy egy konkrét református iskola esetében miként jelennek meg az egyház által elvárt normák, milyen etikai kódex alapján működnek, hiszen az abban foglaltakat minden ott dolgozónak kötelessége betartani.

A 6 oldalnyi terjedelmű etikai kódex bevezetőjében olvashatjuk, hogy az intézmény 400 éves múltjának, hagyományainak megfelelően, a református hitelvek, értékrend és erkölcsi normák alapján, a legmodernebb tudományos ismereteket átadva végzik a nevelő és oktató munkát.

Jól látható, hogy a református egyház által kiadott kódexhez képest a kecskeméti iskola más tagolást, részben eltérő szempontokat tart fontosnak kiemelni, hiszen, ahogy a címben is olvasható, az etikai kódex három nagyobb területre tagolódik:

- erkölcsi alapelvek,
- esztétikai alapelvek,
- viselkedési alapelvek.

Erkölcsei alapelvek

Az alapelvek részben egyaránt találunk pedagógusra és tanulóra vonatkozó erkölcsi elvet.

Hangsúlyozza az etikai kódex:

A szülő és a pedagógus kapcsolatrendszerében a külföldi és magyar kódexek között egy jelentős eltérés található. A magyar kódexek a találkozásokat, a kooperáció szükségességét hangsúlyozzák az egyes csoportok között, míg az amerikai a nyilvánosságot emeli ki, amely egyben védi is a közoktatást. Az amerikai diákok érdekében minden információt át kell adni a szülőknek, azonban a tanárok a szülőt tartják gyermekeik vonatkozásában elsődleges erkölcsi nevelőnek. A pedagógus csak segítő, támogató ebben a folyamatban, így egyértelművé válik, hogy nem vállalja át a szülő feladatát, szerepét.

- az értékek közvetítését,
- az élet tiszteletét,
- az egyetemes emberi és a nemzeti kultúra megbecsülését, a hazaszeretetet,
- a keresztyén értékrend elfogadását,
- a természet védelmét és szeretetét,
- az önfegyelmet.

A kollégium kiemeli, hogy minden gyermek Isten ajándéka. A tanulóknak képességeiknek, adottságaiknak megfelelően kell a lehető legjobban teljesíteniük, ezért a pedagógusok tanulmányi és minden egyéb téren mindenkitől csak azt kérik, amire a tanulók képesek, de azt maradéktalanul.

A református munkaerőcs megköveteli mindenkitől a tudatos rendet, a fegyelmezett munkát, az igazmondást, a belső igényt a tanulásra, a tudás tiszteletét.

Fontos, hogy a pedagógusok értelmes célokat mutassanak tanítványainknak.

A tanulóknak a felnőttekkel és a diáktársaikkal való viszonyát az önzetlenség, a türelem, a segítőkészség és az empátia kell jellemezze.

A pedagógusok segítik tanítványaik hitre jutását, a keresztyén értékrend elfogadását, jellemük, gondolkodásuk helyes irányban való fejlődését.

Nem református vallású tanulóiktól elvárják a református egyház értékeinek tiszteletben tartását, a tanév munkarendjében rögzített egyházi alkalmakon való részvételt a *Házirend* előírásai szerint.

A jogok érvényesülése csak akkor valósulhat meg maradéktalanul, ha az együtt jár a köteleességek hiánytalan teljesítésével.

Viselkedési alapelvek

A rendnek, a fegyelmezett viselkedésnek fokozatosan kell beépülnie a tanulók személyiségébe, viselkedésébe, amely segíti a belső rend és harmónia kialakulását.

A keresztyén pedagógus és tanuló egymás közötti kapcsolatát a kölcsönösség kell jellemezze – fontos az őszinteség és a bizalom.

A közösség érdeke legyen a meghatározó, a tetteket ne az önzés, hanem az egymás iránti szeretet vezérelje.

A tanuló viselkedése nem lehet durva, erőszakos, mások méltóságát sértő. Beszédstílusuk legyen kulturált, hangoskodást, trágár szavakat nélkülöző, ügyeljenek a helyes magyar beszéd szabályaira, az anyanyelv szépségére.

Esztétikai alapelvek

A református szellemiség egyik jellemzője az egyszerűségekre való törekvés a külsőségekben is.

A református templom, épületek, osztályterem külső és belső rendje, harmóniája megkívánja az azokban munkálkodóktól is az esztétikai igényességet.

A református etikai kódexben fellelhető egyfajta egységességre való törekvés: egységes megjelenés, egyenruha viselése az ünnepi alkalmakon, testnevelés órán a címeres póló viselése. (Az egységes megjelenés szempontjait a *Házirend*, a tanév munkarendje, valamint alkalmi rendelkezések írják elő.)

A kódex tiltja a haj, a szem, a köröm festését, a divat szélsőségeit követő ruházatot, frizurát, ékszer- és bizsuviselést.

Fontos, hogy a tanterem, az iskolaépület tisztaságot és rendet közvetítsenek.

Az etikai kódex végén olvashatjuk, hogy az ebben foglaltak betartása nem mindig könnyű feladat, de egy öntudatos, önmagával szemben igényes, az életben, hivatásában helytállni akaró, nemzetéhez és egyházához hűséges személynek mindez elfogadható.

A kecskeméti iskola etikai kódexében leírt elvek megfelelnek, összecsengenek a református egyház által elvárt elvekkel, azonban sokkal konkrétabb élethelyzetekben ad útmutatást.

Evangélikus etikai kódex

Az evangélikus egyház által kiadott hivatalos etikai kódexet nem találtam. Egy evangélikus iskola van, amelyben használnak etikai kódexet. Az igazgató tájékoztatása szerint ez nem a pedagógusokra, hanem a tanulókra vonatkozik, azonban a szöveg tanulmányozása során arra a megállapításra jutottam, hogy valójában az intézmény minden dolgozójára vonatkozik. Terjedelme 1 oldal.

„Az etikai kódex az igazgatótanács, a nevelőtestület és a diákönkormányzat egyetértésével és közreműködésével az iskola tanulóinak és dolgozóinak közmegegyezésen alapuló, általuk elfogadott etikai normákat sorolja fel. [...] föltétlenül irány és útmutatók az intézményben élők számára.” (6)

Az etikai kódex négy nagy egységre tagolódik (e tagolás a kecskeméti református iskola etikai kódexéhez hasonló leginkább):

1. Keresztény erkölcsi normák
2. Esztétikai normák
3. Viselkedési normák
4. A hagyományörzés normái

Vizsgáljuk meg részletesebben, milyen tartalmak tartoznak az egyes fejezetekhez.

Keresztény erkölcsi normák

Bár ez a rész az iskola tanulóira vonatkozik, de nyilván a keresztény erkölcsi normák megtartása, ahogy a bevezetőben is olvashattuk, minden iskolai dolgozóra érvényes:

- hitükben elkötelezettek,
- büszkéek magyarságukra, ápolják a történelmi hagyományokat, a magyar és az egyetemes keresztény kultúra értékeit fontosnak tartják,
- szellemi, lelki és testi harmóniával bíró, szilárd keresztény erkölcsű, hazához hű felnőttekké válnak,
- segítőkészek, konfliktusaikat szeretettel, emberi módon kezelik, megbocsátóak, tisztelik az egyház által elismert vallási normákat,
- felelősségteljesen végzik munkájukat.

Esztétikai normák

Az iskola tanulója és dolgozója külső megjelenésében ápoltt, mértéktartó, igényes magával, a környezetével és másokkal szemben. A megjelenés mindig az alkalomhoz igazodik.

„Smink nem szükséges, de ha már van, legyen szolid.”

Sem a hajszín, sem a körömlakk ne legyen rikító, természetellenes!

A testékszerek viseletében legyenek mértéktartók, az arcon ne legyenek! Törekedni kell a természetességre!

Viselkedési normák

Ez a rész szintén elsősorban az iskola tanulóira vonatkozik:

Az iskola diákjai tisztelettudóan viselkednek tanáraikkal, az iskola dolgozóival és egymással szemben.

A napszaknak megfelelően (például: Jó napot kívánok!) előre köszönnek az iskola felnőtt dolgozóinak és a vendégeknek.

Az iskolai ünnepeken tisztelettudóan viselkednek (például nem illik rágógumit rágni, a padra lefeküdni, fiúknál sapkát a fejen hagyni, a mobiltelefont ki kell kapcsolni a tanórán is).

A társalgás legyen tisztelettudó mind a felnőttekkel, mind a diáktársakkal szemben.

A hagyományörzés normái

Az iskola tanulói ismerjék a nagy hagyományokkal rendelkező evangélikus oktatás történetét,

- ismerjék és ápolják az egyház hagyományait, aktív tagjai legyenek az egyháznak,
- ismerjék az intézmény történetét.

Az evangélikus etikai kódex elsősorban a tanulóknak íródott, de nagyrészt az intézményben dolgozók erkölcsi magatartása is kiolvasható belőle.

Egy olasz közoktatási intézmény etikai kódexe

Választásom a Liceo Classico „N. Zingarelli” (7) intézmény pedagógusok számára készített etikai kódexére esett. A szöveg terjedelme 2 oldal.

Az etikai kódex öt részre tagolódik.

A pedagógusok szakmaisága

A kódex nagy hangsúlyt fektet a pedagógusok kultúraközvetítő szerepére, hogy a fiatalokat ösztönözzék a tanulásra. A pedagógusnak saját szakmaisága érdekében folyamatosan frissíteni kell tudását, továbbképzéseken kell részt venni, mélyíteni kell szakmai tudását:

- az elméleti alapokat,
- a szakra jellemző specialitásokat
- a kommunikációs technikákat,
- az oktatást, például csoportszervezési módok,
- az értékelést,
- a szociális kompetenciákat stb.

Elismeri az értékeket és a képességeket. Fontosnak tartja az önvizsgálatot, önértékelést. Nem hallgat, ha erkölcsbe ütköző cselekedeteket lát, lépéseket tesz az etikai normákat megszegő kollégákkal szemben, segít megvédeni diákjait a káros hatásoktól. Elutasít minden politikai, vallási, ideológiai megkülönböztetést. A szociális problémákra nyitott. Nem él vissza saját hatalmával.

A tanulók felé közvetített etikai alapelvek

A pedagógus tiszteletben tartja a gyermekek jogait, a gyermekek jogairól szóló nemzetközi egyezményt és az olasz Alkotmányt.

Elutasít minden nemre, fajra, politikai, vallási meggyőződésre, származásra, kulturális és szociális különbségekre, szexuális irányultságra, fogyatékosságra vonatkozó diszkriminációt. Arra törekszik, hogy értéké tegye a különbségeket.

Az egyes kérdések különböző nézőpontú megismertetésére törekszik a pluralizmus jegyében. Tartózkodik mindenféle fanatikus és térítő szándéktól, a tanulókat a tolerancia szellemében nevei és ezt erősíti, várja el a diákoktól is.

Ösztönzi a tanuló személyiségének kibontakozását, erősíti a tanuló önbecsülését, ennek érdekében jelentős fejlesztési célokat határoz meg az identitás, autonómia és a kompetenciák területén. Arra törekszik, hogy megismerje a tanuló adottságait és elősegítse annak fejlesztését.

Segíti a tanulók szocializációját és beilleszkedését az osztályba, a közösségbe. Részt vesz a közösségi szabályok megalkotásában és tiszteli is azokat. Mindez az együttműködés szellemének fejlesztése és az érdemi munka sikeressége érdekében történik.

A tanulókat meghallgatja, bizalmas információikat nem adja tovább, tiszteletben tartja a titoktartási kötelezettséget a magánéletre vonatkozóan. A pedagógus segít, ha bántják a tanulót erkölcsi, fizikai vonatkozásban vagy a beilleszkedés szempontjából. Rendszeresen, objektíven, igazságosan értékeli a tanulókat, fontos, hogy e folyamat során is az egyéni fejlesztésre helyezze a hangsúlyt. Az értékelésnek a közösen megállapított standardok alapján, pártatlanul kell történnie, amelyben nem érvényesülhet, nem mutatkozhat meg a tanuló gazdasági, pszichés, szociális, környezeti háttere.

A kollégák felé közvetített etikai alapelvek

A kollégákkal együttműködő, a jelentősebb szakmai tapasztalatait megosztja, ezzel is segítve a hatékony pedagógiai munkát. Szorgalmazza a csapatmunkát

- az oktatási tevékenység fejlesztése,
- a szaktudományos és az interdiszciplináris kutatások,
- az egységes értékelési szempontok,
- a kollektív határozatok meghozatala érdekében.

Támogatja a legújabb oktatási gyakorlatra, kutatásra vonatkozó eredményeket. Elfogadja, támogatja az önértékelést a saját szakmaisága érdekében. Elfogadja a kompetens kollégák objektív szakmai véleményét, tiszteletben tartja az ő munkájukat, és kerüli a nyilvános konfliktust. A bajban lévő kollégák mellé áll és megvédi az oktanul megváltott kollégákat.

Az iskola felé közvetített erkölcsi alapelvek

Segít kialakítani a kooperatív légkört az iskolában, ellenez minden kényelmes, tekintélyelvű, diszkriminatív vagy laza hozzáállást.

Jó képet próbál kialakítani az iskoláról. Részt vesz az intézményi szabályok kidolgozásában és igyekszik érvényesíteni azokat.

Erkölcsei alapelvek a szülők és a külső környezet felé

A pedagógus a lehető legszorosabb együttműködésre törekszik a tanulók szüleivel a nevelés területén. Igyekszik a kommunikációjával konstruktív légkört kialakítani.

Tartózkodik a megkülönböztetés minden formája ellen (nemzetiség, etnikum, társadalmi és kulturális szint, vallás, politikai vélemény, fogyatékoság).

Világosan meghatározza a szülők számára az oktatási és kulturális célokat, számol a problémákkal, amelyek jelentkezhetnek, de próbálja megoldani szakmaiságának megfelelően.

A tanár együttműködik más szakemberekkel (pszichológusok, orvosok stb.) speciális helyzetekben.

Részt vesz, amennyire csak lehet, az iskolai és az iskolán kívüli tevékenységek minőségének javításában, a kulturális intézmények programjainak és a szabadidős és sporttevékenységek bevonásával. Mélyíti a termelési ágazattal való kapcsolatot, legjobb tudása szerint törekszik szakértelmével a tanulók tudásának gyarapítására, előkészíti és orientálja a tanulókat e szektor irányában a pályaválasztás alkalmával.

Egy amerikai etikai kódex vizsgálata

Az amerikai tanárok egyesületének etikai kódexét (*Association of...*, é. n.), annak felosztását, tartalmi elemeit mutatom be a következőkben.

A pedagógus arra törekszik, hogy a tanulási környezet a minél jobb teljesítés felé orientálja a tanulókat. A legmagasabb szintű etikai normákat lelkiismeretesen betartva dolgozik. Felelősségteljesen elfogadja, hogy minden gyermeknek joga van a folyamatos képzéshez.

I. alapelv: Etikus magatartás a diákok felé

A pedagógus elfogadja, megérti a személyes felelősségét a diákok oktatásában, vállalja tetteiért és választásaiért a felelősséget. A kódex határozottan állítja, hogy a szülők az elsődleges erkölcsi nevelők a gyerekük számára. Ennek ellenére úgy véli, minden pedagógus kötelessége, hogy elősegítse a polgári erényeket, mint az integritás, szorgalom, felelősség, együttműködés, lojalitás, hűség, valamint tisztelet a törvény, az emberi élet és mások felé. A pedagógus intézkedéseinek sikere nem csupán az egyes tanulók fejlődésének eredményességétől függ, hanem, hanem úgy is, mint egy polgár egy nagyobb közösség tagjaként.

A pedagógus megfontolt és igazságos minden diák irányában, és arra törekszik, hogy megoldja a problémákat, beleértve a fegyelem kérdését, a jogszabályoknak és az iskolai normáknak megfelelést.

A pedagógus szándékosan nem bántja meg a tanulót.

A pedagógus bizalmas információkat nem ad ki, kivéve, ha törvény írja elő.

A szakmai oktató konstruktív erőfeszítéseket tesz, hogy megvédje a diákját a káros behatásoktól a tanulás, az egészség vagy a biztonságát terén.

A pedagógus arra törekszik, hogy a tényeket torzítás, elfogultság vagy személyes sérelme nélkül közvetítse.

II. alapelv: etikus magatartás a gyakorlat és a teljesítmény szempontjából

A pedagógus felelősséget és elszámoltathatóságot vállal saját teljesítményére, és folyamatosan arra törekszik, hogy hatáskörében bizonyítani tudja kompetenciáját. Igyekszik megőrizni méltóságát, tiszteletben tartva a törvényt.

A pedagógus elfogadja a szakmai képesítése alapján a besorolását és betartja a szerződés vagy a kinevezés feltételeit.

A pedagógusnak rendelkeznie kell a következő jellemzőkkel: lelki egészség, fizikai erőnlét és társadalmi tájékozottság – ezek szükségesek a feladatok ellátásához, bármilyen szakmai feladat esetén.

A pedagógus folyamatosan ügyel szakmai fejlődésére.

A pedagógusnak meg kell felelnie iskolája normáinak, a rá vonatkozó törvényeknek és rendeleteknek, amelyek nem ellentétesek az etikai kódexszel.

Szándékosan nem tünteti fel hamis színben a hivatalos álláspontot, és egyértelműen megkülönbözteti ezeket saját személyes véleményétől.

A pedagógus becsületesen elszámol a rá bízott anyagi forrásokkal.

A pedagógus az intézményi vagy szakmai kiváltságokkal személyes vagy részrehajló előnyt nem szerez magának.

III. alapelv: Etikus magatartás a munkatársak felé

A pedagógus a kollégákkal kapcsolatban igazságos és méltányos bánásmódot tanúsít.

A pedagógus nem ad ki bizalmas információkat, kivéve, ha törvény írja elő.

A pedagógus szándékosan hamis állítást nem ad kollégájával vagy az iskolarendszerrel kapcsolatban.

A pedagógus nem zavarja munkatársa választásának szabadságát, és azon dolgozik, hogy megszüntesse azon intézkedéseket, ideológiákat, amelyek sértik az egyén szakmai integritását.

IV. alapelv: Etikus magatartás a szülők és a közösség felé

A pedagógus védelmezi a közoktatás függetlenségét és a magánoktatás magánellenőrzését. A pedagógus elismeri, hogy a minőségi oktatás közös cél, az oktatásügy és a nevelők közös erőfeszítése elengedhetetlen.

A pedagógus fontosnak tartja a tájékoztatást a szülők felé minden olyan információval kapcsolatban, ami a tanuló érdeke.

A pedagógus igyekszik megérteni és tiszteletben tartani a különféle kultúrák és természetesen a saját osztályközösségének értékeit és hagyományait.

A szakmai oktató pozitív és aktív szerepet vállal az iskolai/közösségi kapcsolatok területén.

A forrásként megjelölt és bemutatott etikai kódexek összehasonlítása

A tanulmányban egy független, két katolikus, két református, egy evangélikus, egy olasz és egy angol pedagógus etikai kódexet mutattam be. A terjedelem nem teszi lehetővé, hogy mindegyiket részletesen vizsgáljam, de a főbb jellemzőket, különbségeket a kijelölt szempontok alapján bemutatom.

A táblázatban jelölt etikai kódexeket a továbbiakban a következő sorszámmal jelölöm (1. táblázat):

1. Független Pedagógus Fórum etikai kódexe

2. Magyar Katolikus Egyház etikai kódexe a közoktatási intézményeiben dolgozó pedagógusok számára

3. Katolikus Etikai Kódex, Szent Margit Általános Iskola, Tatabánya

4. Magyar Református Egyház etikai kódexe a közoktatási intézményeiben dolgozó pedagógusok számára

5. Református Etikai Kódex, Kecskeméti Református Egyházközség Internátusa

6. Evangélikus Etikai Kódex, Kossuth Lajos Gimnázium és Pedagógiai Szakközépiskola, Miskolc

7. Olasz etikai kódex, Liceo Classico N. Zingarelli, Cerignola

8. Amerikai etikai kódex, Association of American Educators (Amerikai Tanárok Egyesülete)

Be kell látni azt is, hogy ma már a humán tudományok területén dolgozók sem mondhatják azt, hogy nincs szükség digitális eszközökre és a módszertár digitális alapokon való megújítására, mert ezen eszközök nélkül az órák egyhangúvá válhatnak a mai hallgatók előtt. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy minden egyes órán, minden egyes témafeldolgozásnál digitális eszközöket vagy digitális módszertani elemeket kell használni, de egyre inkább meg kell találni azokat a témákat, azokat a lehetőségeket, amikor célszerű ezen eszközöket „bevetni” az órán.

1. táblázat. A források terjedelme

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
a források terjedelme	21 oldal	17 oldal	5 oldal	21 oldal	6 oldal	1 oldal	2 oldal	2 oldal

A források vizsgálatánál jól látható, hogy az általánosságban, több intézményre vonatkozóan megfogalmazott etikai kódexek terjedelme lényegesen nagyobb, mint egy-egy konkrét iskola etikai kódexe esetén. Természetesen a részletesebb kódexek jelentik a kiindulási alapot az egyes intézményekre lebontott útmutatóknál, azzal összhangban, abból a főbb pontokat kiemelve alkották meg a saját verziójukat.

Vizsgáljuk meg, mi volt a célja, értékelméleti alapja a különböző intézménytípusoknak.

2. táblázat. A források vizsgálata a kijelölt szempontok alapján

	<i>Független Pedagógus Fórum</i>	<i>Magyar Katolikus Egyház</i>	<i>Magyar Református Egyház</i>	<i>Evangélikus etikai kódex</i>	<i>Olasz etikai kódex</i>	<i>Amerikai etikai kódex</i>
Célja	Társadalmi megbecsültség fokozása, – igazodási pontok kijelölése, – belső összetartozás erősítése, – tájékoztatás a pedagógus munka erkölcsi normáiról	– irány- és útmutatás – iratlan, mindenkor időszerű etikai normák felsorolása	– irány- és útmutatás – iratlan, mindenkor időszerű etikai normák felsorolása	– irány- és útmutatás – iratlan, mindenkor időszerű etikai normák felsorolása	– irány- és útmutatás	– irány- és útmutatás
Értékelméleti alap	– európai humanista értékrend (tágabb értelemben) – humanista pedagógia (szűkebb értelemben)	keresztény erkölcsi alapelvek	keresztény erkölcsi alapelvek	keresztény erkölcsi alapelvek	humanista értékrend	humanista értékrend
Közvetített világgép	humanista világgép, ami az antikvitásban és a zsidó-keresztény hagyományokban gyökerezik	vallásos, keresztény élő hiten alapuló világgép	vallásos, keresztény élő hiten alapuló világgép	vallásos, keresztény élő hiten alapuló világgép	humanista világgép	humanista világgép
Érvényességi kör	minden magyarországi pedagógus, akinek pedagógusi végzettsége van és hivatását nevelési-oktatási intézményben gyakorolja	magyar katolikus közoktatási intézményben valamennyi ott dolgozó személy	magyar református közoktatási intézményben valamennyi ott dolgozó személy	magyar evangélikus közoktatási intézményben valamennyi ott dolgozó személy	olasz középiskolában dolgozó pedagógusok	amerikai pedagógusok
Hatáskör	– ajánlás minden pedagógus számára – kötelező érvényű a hozzá csatlakozó pedagógus számára	ajánlás	ajánlás	ajánlás	valószínűleg ajánlás	valószínűleg ajánlás
Érintett témák	A pedagógus személyiségével, munkavégzéssel, pályájával kapcsolatos etikai normák A nevelő-oktató munka etikai normái A gyermekekkel való kapcsolat etikai normái A szülőkkel való kapcsolat etikai normái A pedagógus szakmai kapcsolatainak etikai normái További szakmai etikai normák	– a pedagógus személyisége, szakmai munkája, – tanulóval, szülőkkel, kollégákkal való kapcsolat – nemzethez, hazához fűződő viszony – egyházhoz fűződő viszony – intézményhez fűződő viszony	– a pedagógus személyisége, szakmai munkája, – tanulóval, szülőkkel, kollégákkal való kapcsolat – nemzethez, hazához fűződő viszony – egyházhoz fűződő viszony – intézményhez fűződő viszony	– a pedagógus személyisége, szakmai munkája, – tanulóval, szülőkkel, kollégákkal való kapcsolat – nemzethez, hazához fűződő viszony – egyházhoz fűződő viszony – intézményhez fűződő viszony	– a pedagógus személyisége, szakmai munkája, – tanulóval, szülőkkel, kollégákkal való kapcsolat – intézményhez fűződő viszony, iskolán kívüli tevékenység	1. alapelv: etikus magatartás a diákok irányába 2. alapelv: etikus magatartás a foglalkozás (gyakorlat) felé 3. alapelv: etikus magatartás a munkatársak felé 4. alapelv: etikus magatartás a szülők és a közösség irányába
Nem érintett kérdések	– jogi eszközökkel szabályozott kérdések – nemzethez, hazához fűződő viszony – valláshoz fűződő viszony	– jogi eszközökkel szabályozott kérdések – felelősségvállalás	– jogi eszközökkel szabályozott kérdések – felelősségvállalás	– jogi eszközökkel szabályozott kérdések – felelősségvállalás		

Összegzés

A kódexek értékelméleti alapját és a hozzá szorosan kapcsolódó közvetített világréteget vizsgálva csak hangsúlybeli különbségeket lehet feltárni (2. táblázat). A Pedagógus Szakmai Etikai Kódex is a keresztény európai humanista értékrenden alapul, így sok hasonlóságot mutat a felekezeti iskolákban dolgozó pedagógusok etikai kódexével. A különbség abban nyilvánul meg, hogy a felekezeti etikai kódexek esetében nyíltan felvállalják a keresztény erkölcsi alapelveket, és a Bibliában foglaltak határozzák meg az értékrendjüket.

Az egyik fő szempont, mely alapot ad az összevetésre: a struktúra, a tagolás, vagyis hogy milyen témakörök érintésével fogalmazza meg a kódex a normákat. Mindegyikben megfigyelhető a törekvés a tagolásra, s számtalan közös vonás mutatkozik meg e területen (2. táblázat). A hazai gyakorlatban a felekezeti ajánlásokat elfogadva alakították ki az iskolák a saját etikai kódexüket.

Közös mindegyik munkában, hogy az iskolai élet különféle kapcsolatrendszerére alapoznak (kollégákkal, szülőkkal, tanulókkal stb.), ugyanakkor érezhetően eltérő hangsúlyt fektetnek a szakmaiság, a munkavégzés és a pályával kapcsolatos elvárások tekintetében. A vizsgált magyar kódexek közül a református és a független pedagógus etikai kódex foglalkozik leginkább a szakmaiságból adódó kötelezettségekkel, például a szakterület tudományos igényű ismeretével. Szembetűnő, hogy egyedül az amerikai kódex említi a felelősség és felelősségre vonhatóság kérdéskörét a szakmai hozzáértés vonatkozásában. Értéknek tartja az elszámoltathatóságot, a helyi iskolai házirendek betartását. Az amerikai kódexben a felelősségvállalás például a diákok jellemének fejlődése vonatkozásában is megjelenik. Elsők között említi a pedagógus azon kötelességét, hogy segíti a tanítványok jellembeli fejlődését annak érdekében, hogy megtanulják vállalni a felelősséget választásaik, döntéseik következményeként, fel tudják mérni saját tetteik súlyát.

Közös elemeket is érdemes megvizsgálni: a kódexek hangsúlyozzák a pedagógus testi-lelki egészségének védelmét, megjelennek továbbá az alapértékek védelme érdekében rögzített gondolatok, a becsületesség, tisztaság, igazságosság, általános emberi értékek, az egyéniség tiszteletben tartásának deklarálásával. Mindegyik szól például arról, hogy nem alkalmaz hátrányos megkülönböztetést, megalázást a tanítványok között, fellép a diszkrimináció ellen. Közös elem továbbá a szülőkkal történő kommunikáció, a kapcsolattartás erőfeszítése, a tájékoztatás motívuma.

A szülő és a pedagógus kapcsolatrendszerében a külföldi és magyar kódexek között egy jelentős eltérés található. A magyar kódexek a találkozásokat, a kooperáció szükségességét hangsúlyozzák az egyes csoportok között, míg az amerikai a nyilvánosságot emeli ki, amely egyben védi is a közoktatást. Az amerikai diákok érdekében minden információt át kell adni a szülőknek, azonban a tanárok a szülőt tartják gyermekeik vonatkozásában elsődleges erkölcsi nevelőnek. A pedagógus csak segítő, támogató ebben a folyamatban, így egyértelművé válik, hogy nem vállalja át a szülő feladatát, szerepét.

Mindegyik kódex érinti a pedagógus kollegiális normáit is. Közös elemként hozható fel a megbecsülés, a folyamatos munkakapcsolat szükségessége és az együttműködés, e pozitív viszonyrendszerből fakadó példaadás. Az amerikai kódex kiemeli, hogy a pedagógus a többi kollégájának döntéseibe nem szól bele, hamis bejelentést nem tesz a kollégáiról, az iskoláról. Az olasz etikai kódex hangsúlyozza az iskolán kívüli aktív társadalmi életbe való bekapcsolódás kívánalmát a pedagógusok számára. Vagyis nem elég csak az oktatással foglalkozni, hanem aktív értelmiségi létre szólít fel az írás.

Az etikai kódexek előíró, normatív jellegűek. Bemutatják, hogy milyennek kellene lennie egy etikus, példamutató magatartású pedagógusnak, de nem szankcionálnak. Irányt, utat mutatnak. A célok tekintetében sok közös vonás felfedezhető a pedagógusra, az intézmény légkörére vonatkozóan. Minden intézmény maga dönt arról, hogy melyek a minőségi munka kritériumai szakmai és személyi szempontból. Azonban a kódexek

nem beszélnek például a fenntartóval kapcsolatos normákról, így ebben a vonatkozásban nem mondhatóak teljesnek.

Összességében elmondható, hogy a mindennapi praxis számára az egységes viselkedési normarendszer megteremtése hasznos és hiánypótló funkciót tölt be. Felmerül azonban a kérdés, hogy megjelenésük, a tantestületekben történő elfogadásuk után változtattak-e valamit a pedagógusok viselkedésében, az iskolai gyakorlatban? Hiszen a legfőbb célja, értelme az etikai kódexeknek – minden egyes iskolára vonatkozóan – az értéktanteremtés.

Csakúgy, mint az egészségügyben, az iskolákban is az átláthatóságra, a felelősségre vonhatóságra kellene törekedni, amely segítségével eredményesebben kiszűrhetőek lennének a gyakorlatban megjelenő esetleges torzulások.

Jegyzet

(1) Az ügyvédi hivatás magatartási szabályai 1994-ben jelenti meg az Országos Ügyvédi Kamara folyóiratában (*Ügyvédek Lapja*, 1994/2. sz.). Az Újságírói Etikai Kódexet a Magyar Újságírók Országos Szövetségének Közgyűlése fogadta el, többször módosították, hiszen azt vallják, hogy szükség van a folyamatos egyeztetésre. A Pszichológusok Szakmai Etikai Kódexét 1984-ben a Magyar Pszichológiai Társaság fogadta el. A Magyar Orvosetikai Kódexet 1998-ban a Magyar Orvosi Kamara hagyta jóvá.

(2) 2011. 06. 17-i megtekintés, http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99300079.TV

(3) 2011. 06. 13-i megtekintés, http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99300079.TV, 19. § 7. pont.

(4) 2011. 06. 11-i megtekintés, http://www.unimiskolc.hu/system/file.php?file_id=823

(5) A két világháború közötti időszakban Karácsony Sándor meghatározta a református iskolákra, református pedagógusokra vonatkozó erkölcsi alapelveket, amely nagy hasonlóságot mutat a jelenleg hatályban lévővel. Az ő megfogalmazásában az válhat jó pedagógussá, aki bölcs, közlékeny, a problémákra nyitott, tájékozott és filozófus alkat. Hiszen a nevelésnek az a célja, hogy a nevelő a növendéket a nevelésre, illetve a felnőtté válásra segítse. A növendék pedig akkor válik felnőtté, amikor már a másik embert autonóm lényként tiszteli.

(6) 2011. 06. 23-i megtekintés, http://www.eklg-miskolc.sulinet.hu/dokumentumok/Etikai_kodex.pdf

(7) 2011. január 19-i megtekintés, www.liceozingarelli.it/scuola/codice_deontologico_docenti.pdf

Irodalom

Aáry-Tamács Lajos (2003): Az etika és a jog határai. In: Hoffmann Rózsa: *Szakmai etikai kódex pedagógusoknak. Tanulmányok, normák és esetleírások*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Arisztotelész (1997): *Nikomakhoszi Etika*. Európa Kiadó, Budapest.

Árpád-házi Szent Margit Katolikus Általános Iskola (2005): *Etikai Kódex. Házirend*. Árpád-házi Szent Margit Katolikus Általános Iskola, Tatabánya.

Association of American Educators (é. n.): [etikai kódex]. Utolsó letöltés dátuma: 2011. 06. 16-i megtekintés, <http://www.aateachers.org/code-ethics.shtml>

Bognárné Kocsis Judit (2008): Karácsony Sándor etikai rendszere. *Magyar Református Nevelés*, 3. sz.

Gyökössi Endre (1990): *Mai példázatok*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.

Hoffmann Rózsa (1997, szerk.): *Pedagógus-etika – Kódex és kommentár*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Hoffmann Rózsa (2003, szerk.): *Szakmai Etikai Kódex Pedagógusoknak. Tanulmányok, normák és esetleírások*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet (1998): *Etikai Kódex a Magyar Katolikus Egyház közoktatási intézményeiben dolgozó pedagógusok számára*. Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet, Budapest. 2011. 06. 23-i megtekintés, www.kpszi.hu/magyar/kiadvanyok/etika.doc

Kecskeméti Református Oktatási Intézmények (é. n.): *Erkölcsei, viselkedési, esztétikai alapelvek a Kecskeméti Református Oktatási Intézményekben – Etikai kódex*. 2011. 06. 19-i megtekintés, www.reformatuskkt.sulinet.hu/internatus/dok/etikai.pdf

Magyar Értelmező Kéziszótár. (1987) Akadémiai Kiadó, Budapest.

Országos Református Tanáregyesület (1998): *Etikai Kódex – A református közoktatásban dolgozó református pedagógusok számára*. Országos Református Tanáregyesület.

Református közoktatási törvény (é. n.) 2011. 06. 17-i megtekintés, [http://reformatus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=1155%3A](http://reformatus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=1155%3Amagyarorszag-i-reformatus-egyhaz-koezoktatasi-toervenye)magyarorszag-i-reformatus-egyhaz-koezoktatasi-toervenye

[rszagi-reformatus-egyhaz-koezoktatasi-toervenye](http://reformatus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=1155%3A) &catid=110%3Aadattar-elemei&Itemid=67&lang=hu

A Gondolat Kiadó könyveiből